Mgr inż. Lech Kotliński

70. rocznica powstania Koła Stowarzyszenia Elektryków Polskich na Ziemi Nyskiej (czerwiec 1946 r.)
Nowa rzeczywistość

Streszczenie: *W artykule przedstawiono początki działalności Stowarzyszenia Elektryków Polskich na terenie Ziemi Nyskiej. Zaprezentowano historię powstania pierwszych kół, ich dorobek i działalność na przestrzeni minionych lat. W drugiej części artykułu przedstawiono funkcjonowanie Stowarzyszenia w chwili obecnej oraz perspektywy na przyszłość.*

70th anniversary of Nysa Group of the Polish Electricians Association (June 1946)
The new reality

Summary: *The article presents the origins of the Polish Electricians Association in area of Nysa. It presents the history of the creation of the first groups, their achievements and activities over the past years. In the second part of the article presents current functioning of the association and its prospects for the future.*

70 lat istnienia to mało, a może jednak dużo. Dziś w Stowarzyszeniu działa drugie, a może trzecie pokolenie techników i inżynierów, spadkobierców tradycji SEP-owskich, twórców pierwszego koła SEP na Ziemi Nyskiej w nieistniejącym jeszcze województwie opolskim po II wojnie światowej.

Przystępując do odbudowy zniszczonych pożogą wojenną terenów odradzającej się Ojczyzny – Polski, tu na Śląsk Opolski przybyła 14 osobowa grupa operacyjna pod kierownictwem inż. Lecha Pyszkowskiego, którą w 1945 roku wysyła Sztab Główny Grupy Operacyjnej Śląska Opolskiego Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów Wydział Energetyczny do Nysy, by przejęła majątek dawnego ŰWO. Władze polskie powołały Zakład „Okręgowe Sieci Śląska Opolskiego" (OSSO) z siedzibą w Nysie. Zakład ten przejął urządzenia przemysłowe i dobra jakie zdołano wówczas odnaleźć. Przejęte urządzenia przemysłowe znajdowały się na przestrzeni ogółem 9 600 km^2. Służyły one do zaopatrzenia w energię elektryczną mieszkańców Śląska Opolskiego. Do sieci Śląska Opolskiego włączony był również powiat namysłowski oraz pewne obszary powiatów ząbkowickiego i strzelińskiego. OSSO uruchomiły na swoim terenie działalności urządzenia wytwórcze, transmisyjne i rozdzielcze także nie należące do ŰWO, jak np. elektrownie wodne w Otmuchowie, Nysie i Turawie oraz elektrownię konwencjonalną w Opolu. Ogółem OSSO zaopatrywały 29 miast i około 1000 gmin wiejskich na terenie 14 powiatów.

Członkowie grupy – inżynierowie i technicy – mimo ogromu zadań pragną wskrzesić przedwojenne tradycje organizacji technicznych, w tym przypadku Stowarzyszenia Elektryków Polskich, które powstało w 1919 roku. Inicjatorzy (28 osób) zakładają pierwsze na Opolszczyźnie Koło SEP, a było to w czerwcu 1946 roku. Pierwszym prezesem Koła zostaje dyrektor Zakładu OSSO w Nysie inż. Tadeusz Ejsmond. W początkowym okresie nyskie Koło SEP należało do Oddziału Zagłębia Węglowego z siedzibą w Katowicach, bo Opolszczyzna administracyjnie należała do województwa śląsko-dąbrowskiego. Tak oto rozpoczynają się długie i ciekawe dzieje nyskiego Koła SEP. Zmiany i trendy polityczne

na przestrzeni 70-lecia zmieniały się co pewien czas, co nie pozostało bez wpływu na szczegółowe zadania kół SEP i formę publikowania osiągnięć. Natomiast ogólne cele i zadania Stowarzyszenia „krzewienia kultury technicznej" pozostały nie zmienione od zarania SEP.

Fot. 1. Pierwszy Zarząd Koła SEP nr 28 w Nysie

Koło Nyskie jest ojcem i matką chrzestną Opolskiego Oddziału SEP, bo już w 1948 na bazie Koła powstaje Oddział SEP w Nysie przeniesiony do Opola w 1951 roku po powstaniu samodzielnego województwa opolskiego i NOT w Opolu. W Nysie nadal pozostaje Koło SEP przy *Zakładzie Sieci Elektrycznych* (powstaje też nowe Koło przy *Zakładzie Sieci* w Opolu).

Koło SEP w Nysie było i jest kołem wiodącym w opolskiej społeczności SEP-owskiej. Potwierdzeniem jest to, iż kolejne koła SEP powstawały na dość znacznej przestrzeni czasowej. Następne (K-2) utworzono przy *Zakładzie Sieci Elektrycznych* (późniejsze ZE) w Opolu w 1951 roku, kolejne K-3 w 1955 przy Biurze Projektów w Opolu. Także pod względem liczby członków nyskie Koło SEP zawsze było i jest w czołówce – na drugim zasłużonym miejscu (większe jest tylko Koło przy *Tauron – Dystrybucja S.A.* w Opolu). Na koniec roku 1972 było nas (członków nyskiego Koła SEP) 72 osoby, w tym 20 inżynierów i 52 techników. Największe koło Opolszczyzny miało wówczas 104 członków SEP. W grudniu 2014 jest nas 86 osób (*ZE Opole* – 151 członków). Koło SEP nr 28 jest nadal drugim co do wielkości kołem Opolskiego Oddziału SEP. Świadczy to, że mimo „zawieruchy" ustrojowej członkostwo utrzymuje się na stabilnym poziomie, a to dzięki ustawicznemu dopasowywaniu programu działania Koła do oczekiwań jego członków nie gubiąc „po drodze" głównych zadań stowarzyszenia SEP. Podstawowa zasada w Kole: „ma być technicznie i klimatycznie".

Lata 80. charakteryzują się większym zainteresowaniem elit politycznych działalnością stowarzyszeniową, samodzielnością zakładów i przedsiębiorstw. Powstaje nowe przedsiębiorstwo *Zakład Wykonawstwa Sieci Elektrycznych* w Nysie (z siedzibą na drugim końcu Nysy) wydzielone z dotychczasowej struktury *Zakładu Energetycznego* w Nysie. Przypadek – skutkuje to tym, że większość członków Koła znalazła się w strukturach nowo powstałego zakładu. Usprawniając funkcjonowanie członkowie SEP – pracownicy ZWSSE tworzą nowe Koło SEP nr 10 przy *ZWSSE* z siedzibą przy ul. Świerczewskiego. Jest to jedno z niewielu kół SEP, które przetrwało zawirowania ustrojowe i funkcjonuje do dzisiaj, choć pod trochę inną nazwą – Koło SEP nr 10 przy Rejonie Sieci Wysokich Napięć w Nysie. Koło liczy obecnie 40 członków i prowadzi działalność statutową. Członkowie Koła są także często uczestnikami przedsięwzięć realizowanych przez Koło SEP nr 28 Ziemi Nyskiej. Po restrukturyzacji *Zakłady Energetyczne* modernizują strukturę zatrudnienia. Wiąże się to także ze wzrostem chętnych do wstąpienia w szeregi SEP. Jest to impulsem dla pozostałej części pracowników *Zakładu Energetycznego* – członków SEP pracujących w dotychczasowej siedzibie nyskiego Koła przy ul. Bramy Grodkowskiej do odbudowy Koła SEP przy *ZE*. Tak to powstaje Koło SEP nr 28 przy *Zakładzie Energetycznym* w Nysie (dziś Koło SEP nr 28 Ziemi Nyskiej). Niebawem powstaje kolejne koło SEP – Koło SEP nr 31 przy Rejonie Energetycznym Paczków (założyciele to byli członkowie Koła SEP w Nysie przy *ZE*, którzy zmienili miejsce pracy).

Okres lat osiemdziesiątych to „wysyp kół SEP" na ziemi nyskiej. Kolejno powstaje Koło SEP nr 34 przy Jednostce Wojskowej w Nysie (ul. Marcinkowskiego), a także Koło SEP nr 35 przy *Zakładach Urządzeń Przemysłowych* (*ZUP*) w Nysie. Można stwierdzić, że koniec XX wieku dla organizacji SEP na ziemi nyskiej był „złotym wiekiem". Funkcjonuje tu pięć kół, które współpracując stworzyły dobry klimat do przetrwania trudnych czasów, czasów zmian, restrukturyzacji, reorganizacji. Niestety likwidacja Jednostek Wojskowych w garnizonie Nysa, jak i *Zakładów Urządzeń Przemysłowych* skutkuje likwidacją tych kół. Nieliczni, pozostający w Nysie kontynuują działalność stowarzyszeniową zasilając szeregi istniejących kół.

W zależności od okresu zmieniały się główne aspekty działalności kół. Przykładem jest racjonalizatorstwo – w latach „zamierzchłych" jedna z ważnych dziedzin działalności technicznej. Członkowie Koła SEP przy *ZE* w Nysie /K-1/ na przestrzeni dziejów Stowarzyszenia zawsze byli wysoko notowani w tym współzawodnictwie. Przykład: w latach 1949-1972 koledzy SEP-owcy z *ZE Nysa* zgłosili 477 projektów racjonalizatorskich. Dla porównania: 2. miejsce w kolejności *ZE Opole* w liczbie 153 projektów, 3. miejsce „Besel" z Brzegu – 140 wniosków. Dziś w zakładach pracy, prywatnych firmach czy spółkach priorytetem jest innowacyjność. Dobrym przykładem inspiracji innowacyjności są targi techniczne. Organizatorem i koordynatorem wyjazdów SEP-owców z rejonu Nysy jest najczęściej Koło SEP nr 28 Ziemi Nyskiej.

Fot. 2. Wycieczka na Poznańskie Targi Energetyki

Fot. 3. Wizyta w Elektrowni Opole

Wyjeżdżamy prawie corocznie na największe targi ENERGETAB w Bielsku-Białej (2006, 2007, 2008, 2009, 2015). Nie są to jedyne targi, bo odwiedzamy również Poznań – Międzynarodowe Targi Energetyki (2014). W wyjazdach uczestniczą też koledzy z innych kół SEP rejonu nyskiego. Gdy nie organizowaliśmy wyjazdu to byliśmy uczestnikami wspólnych wypadów na targi. Można mówić o regionalnej tradycji, ponieważ wspólne wyjazdy na targi cieszą się zawsze dużą frekwencją. Koło jest inspiratorem działań euro-regionalnych. Czego przykładem jest spotkanie u czeskich kolegów w Jeseniku – energetyków z Severnomoravskiej Energetyki CEZ w „Zakaznicke a poruchove centum CEZ Jesenik". Tu zapoznaliśmy się ze sprzętem i obowiązującymi procedurami w CEZ. Zauważamy wiele podobieństw.

Innowacyjność można też „podglądać" podczas wycieczek technicznych do wiodących zakładów produkcyjnych. Udział w konferencjach na tematy techniczne organizowanych przy okazji zwiedzania zakładów pracy daje duże możliwości zapoznania się z najnowszymi technologiami i nowoczesnymi produktami w energetyce oraz elektrotechnice. Obecny zarząd, jak i poprzednie zarządy Koła, priorytetowo traktowały wycieczki techniczne. Na przestrzeni minionego czasu było ich bardzo dużo. Wspomnę tylko o tych organizowanych niedawno do przodujących zakładów: *Tele-Fonika Kable* w Bydgoszczy, *ETI – Polam* w Pułtusku, *ZPUE Włoszczowa*, fabryka izolatorów *Agrillon Polska sp. z o.o.* w Jedlinie Zdroju, Zakładu„*Grupy ROSA*" w Tychach specjalizującego się w projektowaniu i produkcji kompleksowego systemu oświetlenia zewnętrznego. Zwiedzaliśmy także elektrownie: w Opolu, elektrownie wodne (dwie) w Nysie, w Otmuchowie, małą elektrownię wodną Olcza w Zakopanem, elektrownię szczytowo-pompową Porąbka – Żar, Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica (elektrownia Czorsztyn – Niedzica oraz Sromowce Wyżne), elektrownię wodną i muzeum w Lubachowie, elektrownię szczytowo-pompową „Dlouche Strane" (CEZ) określaną jako jeden z czeskich cudów.

Odbyliśmy również wycieczkę do farmy wiatrowej w Lipnikach („II Rajd Rowerowy" 2015). Odwiedziliśmy Muzeum Energetyki w Łaziskach, jak i Planetarium w Chorzowie, byliśmy też w Centrum Nauki Kopernik w Warszawie, o kopalniach węgla (szyb „Guido") czy soli (Wieliczka) już tylko w „locie" wspominam.

Wracając do form działalności statutowej Stowarzyszenia to jedną z podstawowych jest działalność szkoleniowa. Tu początkowy okres funkcjonowania nyskiego Koła SEP (lata 1946-1951) pozostawił znaczący ślad w kształceniu

Fot. 4. Rajd rowerowy do farmy wiatrowej

młodych i nie tylko młodych ludzi, ale tych wszystkich, którzy chcieli zdobyć konkretny zawód. Inżynierowie SEP-owcy zasilali kadry nauczycielskie Publicznej Szkoły Dokształcania Zawodowego – klasy elektryczna, metalowa, (późniejsza ZSZ) przy ulicy Szopena w Nysie (początkowo było 4 nauczycieli zawodowych). Zasilali również kadry wykładowców powstałego przy szkole Ośrodka Szkolenia Energetyki (wydział elektryczny i mechaniczny – kształcący już pracujących) na bazie, którego powstaje w 1950 roku Technikum Mechaniczne. Dawniej członkowie SEP w swoich macierzystych zakładach pracy byli inicjatorami i wykładowcami wielu szkoleń wewnątrzzakładowych (niezależnie od szkoleń oddziałowych SEP-u). Dotyczyły one przygotowania do egzaminu na uzyskanie grup kwalifikacyjnych BHP, uzyskania kwalifikacji dozoru, zagadnień związanych z BHP. Tematyka kursów i szkoleń realizowana była według bieżących potrzeb. W realizacji tego typu szkoleń wyróżniały się Koła SEP przy *Zakładach Energetycznych* w Opolu i Nysie (w latach 1958-1960 na 4 komisje oddziałowe dwie były w Nysie). Dziś nadal szkolą, jak i poszerzają swoją wiedzę. Dziś paleta możliwości jest zdecydowanie większa i wyszła daleko poza scentralizowane możliwości stowarzyszenia. Działalność szkoleniową członkowie kół SEP realizują nadal wśród młodzieży, może w trochę innej formie. Nasze Koło (Koło SEP nr 28) prowadzi edukacje wśród dziatwy szkolnej (zresztą nie pierwszą). W tym roku członkowie Koła byli autorami spotkań z dziećmi z nyskich szkół podstawowych i gimnazjów na temat szeroko pojętej elektryczności, zasad bezpieczeństwa w użytkowaniu sprzętu elektrotechnicznego. Były to trzy spotkania, w których uczestniczyła setka dzieci.

Udziałem zarządu Koła SEP nr 28 Ziemi Nyskiej i jego członków są systematyczne kontakty z ciekawym muzeum – Muzeum Energetyki w Niemodlinie prowadzonym przez kustosza Mariana Osipiuka (członka SEP naszego Koła), a obecnie pełniącego również funkcje prezesa Koła. Na bazie zasobów muzeum odbywają się interesujące prelekcje i seminaria. Tradycją Koła SEP nr 28 Ziemi Nyskiej jest, że w „tłuste czwartki" realizowane są prelekcje z prezentacją historycznych wiadomości + stare eksponaty + archiwalne dokumenty. Dla przykładu: 2016 rok „Początki energetyki na Ziemi Nyskiej oczami seniora SEP kol. A. Zaborowskiego" to z okazji 70-lecia SEP; 2015 rok „Pomiar i rozliczenie energii elektrycznej" – pokaz wybranych eksponatów do pomiaru „prądu" oraz faktur i umów z Muzeum Energetyki; 2014 rok „Urządzenia elektryczne gospodarstwa domowego 100 lat temu" – kto by pomyślał, że tak dużo, wymyślono tak dawno, rok…itd. Te ciekawe i niedoceniane informacje z minionego wieku wzbogacają naszą wiedzę o czasie minionym.

Do rzadziej spotykanych form w codziennej działalności Koła są konferencje i seminaria. Ciekawą tematycznie konferencję dotyczącą fotowoltaiki zorganizowało Koło w 2013 roku. Współorganizowało też konferencję na temat oświetlenia LED i efektywności energetycznej systemów oświetlenia zewnętrznego (2011 r.) organizowaną w Opolu.

W szerokim wachlarzu zagadnień jakimi zajmuje się Kolo SEP nr 28 Ziemi Nyskiej warto też wspomnieć o organizacji wycieczek technicznych i krajoznawczych. Materiałów na ten temat z okresu 70-lecia Koła jest tyle, ze opisywanie ich mogłoby zniechęcić najbardziej wytrwałego czytelnika. Poprzestanę na krótkim stwierdzeniu, że zwiedziliśmy w Polsce wiele, ale wiele jeszcze przed nami. Ta mnogość wycieczek i innych imprez jest przykładem aktywnego działania zarządu i szerokiego odbioru propozycji ze strony członków SEP. Tu sprawdza się zasada, że dobre koło SEP to „Koło z klimatem, Zarząd z pomysłem" a takim jest Koło SEP nr 28 Ziemi Nyskiej. Sprawdzoną tradycją w Kole jest harmonijne łączenie wycieczki technicznej z elementami krajoznawstwa czy spotkania środowiskowego.

SEP-owcy globtroterzy, członkowie Koła nr 28 Ziemi Nyskiej, mieli okazję w ramach organizowanych wycieczek Koła odwiedzić większość stolic Europy (Ateny, Berlin, Bratysławę, Brukselę, Budapeszt, Londyn, Paryż, Pragę, Rzym, San Marino, Sztokholm, Watykan, Wiedeń, Warszawę). Bywało się również w miejscach owianych turystyczną, historyczną tradycją: Poczdam, Wenecja, Dubrownik, Drezno, Saloniki, Brno, Ołomuniec, Trogir, Zadar, Split; poznać znane parki krajobrazowe: Plitwickie Jezera, Adrspachskie Skalne Miasto (Adrspasske skaly), kąpać się w grotach termalnych w Miszkolcu – Tapolcy, pływać pod kaskadami rzeki Krka, brać zimną kąpiel w beczce.

Fot. 5. Wycieczka członków Koła SEP do Grecji

Fot. 6. Uczestnicy wycieczki technicznej Koła SEP nr 28 w Nysie do ETI Polam – Pułtusk

Oczywiście realizowane to było w dłuższym przedziale czasowym, ale tam wszędzie byliśmy, tam była nasza „wielka stopa". Spotkania środowiskowe, zabawy karnawałowe, andrzejkowe czy „biesiady energetyczne", są stałym elementem działalności Koła. Zimowe atrakcje to też tradycyjny kulig i spotkanie „przy ogniu".

Nie gnuśniejemy, a wręcz przeciwnie poddajemy się modnym trendom wypoczynku, jak: aktywne uczestnictwo w turniejach paintballa czy bowlingu („O Puchar Prezesa Koła"). Organizujemy w Kole rajdy rowerowe, uczestniczymy w spływach kajakowych, pontonowych.

Skalę aktywności zarządu i członków Koła można wyrazić w liczbach zorganizowanych imprez, jak i frekwencji uczestnictwa. Zestawienie Opolskiego Oddziału SEP z ostatniej kadencji (2010-2014): wycieczki techniczne 5, uczestników 134 – Koło nr 28 Ziemi Nyskiej (podczas gdy największe koło Oddziału 7 wycieczek, 165 uczestników); spotkania towarzyskie 16/397 uczestników (kolejne koło 7/110); imprezy taneczne 7/344 uczestników (kolejni 3/54 uczestników). Wbrew obiegowym opiniom ilość imprez nie zależy od dofinansowania przez fundusz socjalny pracodawcy, a wynika z rzeczywistej chęci uczestnictwa w spotkaniu, partycypowania w kosztach finansowych imprezy. To trzeba wypracować, to nie przychodzi samo.

Jesteśmy jedynym kołem SEP według najnowszego nazewnictwa „Koło SEP nr 28 Ziemi Nyskiej", które posiada aktualnie prowadzoną stronę internetową, którą można otworzyć ze strony Oddziału Opolskiego SEP lub bezpośrednio (www.sep.nysa.pl). Za pomocą strony na bieżąco zarząd komunikuje się z członkami Koła – „aktualności", gdzie ogłaszane są aktualne przedsięwzięcia Koła. Na stronie można zapoznać się z historią Koła, a w „kronice" przeczytać sprawozdania z odbytych imprez, zobaczyć zdjęcia. Ciekawostką jest też „Książka Koła", ale to już klasyczny, analogowy sposób dokumentowania historii Koła, zawsze do wglądu zainteresowanych. Prowadzone są tu relacje w trochę innej formie o działalności w Kole (uaktualniany na bieżąco). O klasycznych tablicach informacyjnych już nie wspominam. Nie dziw się zatem drogi czytelniku, że każdy chcąc nie chcąc będąc w siedzibie Koła SEP nr 28 Ziemi Nyskiej musi się o działalność Koła SEP „otrzeć"– a może go coś skusi i sam do nas zawita – jako sympatyk Koła – zawsze mile widziany lub jako potencjalny kandydat na członka SEP-u?

Prężnie działający zarząd Koła SEP nr 28 Ziemi Nyskiej (dawne K-1) przymierza się do uroczystych obchodów kolejnej okrągłej rocznicy powstania Koła SEP na Ziemi Nyskiej.

Ostatnia 50. i 60. rocznica fetowane były w towarzystwie władz stowarzyszenia oraz przedstawicieli samorządów terytorialnych.

Pisząc ten artykuł zdaję sobie sprawę z niedosytu przekazanej informacji o działalności i historii nyskiego Koła SEP na przestrzeni ponad półwiecza. Każdy z czytających może powiedzieć, że nie wspomniał o tym... lub o tamtym. Nie można w tak krótkim artykule wspomnieć o wszystkim. Posiadanego materiału prawdopodobnie starczyłoby na małą książkę. W artykule brak jest nazwisk, wyróżnionych członków Koła, aktywistów, kolejnych zarządów kół. Mam nadzieję, że będzie dane mi przedstawić relacje z uroczystości 70-lecia powstania Koła SEP. Zatem szykuje się okazja, by zaprezentować sylwetki zasłużonych, a także przedstawić wyróżnionych i wyróżniających się członków SEP Ziemi Nyskiej.